

ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ชญานิน บุญส่งศักดิ์

อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

cchayanine@gmail.com

หนึ่งฤทัย ม่วงเย็น

อาจารย์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

neungreuthaim@gmail.com

อุไรวรรณ สิงห์ทอง

อาจารย์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

auriwan_s@hotmail.com

ณิยุน เจียง

อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะภาษาและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มหาวิทยาลัยชนชาติกวางสี

291742074@qq.com

รับบทความ: 2 กุมภาพันธ์ 2565

แก้ไขบทความ: 19 มีนาคม 2565

ตอบรับบทความ: 8 เมษายน 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยศึกษา 2 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ 2) เพื่อศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ผลการวิจัยพบว่าสภาพวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ และยังคงมีเชื่อความความศรัทธาต่อสิ่งแวดลอมที่มีอยู่รอบตัวที่มีฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านการสืบทอดพิธีกรรมเลี้ยงผี จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ พบว่า

ความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผี ประกอบด้วย ความเชื่อที่เกี่ยวกับการกำหนดฤกษ์ยาม ความเชื่อที่เกี่ยวกับน้ำ ความเชื่อที่เกี่ยวกับผี และความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธี แม้สภาพสังคมจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไป และอิทธิพลทางศาสนาเข้ามาในชุมชน แต่การสืบทอดความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงยังคงปรากฏอยู่ นอกจากนี้จากการศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผี 3 พิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมหลือทือบ (เลี้ยงผีฝ่าย) พิธีกรรมสะะจี (เลี้ยงผีนาง) และพิธีกรรมหลือเกลาะ (เลี้ยงผีไร่) พิธีกรรมเหล่านี้สืบทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยความเชื่อและความศรัทธาต่อธรรมชาติ การแสดงออกด้วยการเคารพ การกราบไหว้บูชาต่อผี การอ่อนน้อมและร้องขอ เพื่อให้ผีประทานความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงเป็นสิ่งยืนยันให้เห็นว่าการสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงผีฝังลึกในรากเหง้าของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กู่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยผ่านการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผี ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋ออย่างเหนียวแน่น

คำสำคัญ: ความเชื่อ, พิธีกรรมเลี้ยงผี, กะเหรี่ยง

**Faith in Ghost Raising Adopted by Karen People at
Ban Pu Ter Community, Mae Ku Sub District,
Mae Sot District, Tak Province**

Chayanin Boonsongsak

Lecturer

Thai Department, Faculty of Humanities,
Chiang Mai University
cchayanine@gmail.com

Nuengreuthai Meungyen

Lecturer

Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University
neungreuthaim@gmail.com

Uriwan Singthong

Lecturer

Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University
auriwan_s@hotmail.com

Qiyun Jiang

Lecturer

Department of Thai, School of Southeast Asian Studies,
Guangxi University of Nationalities
291742074@qq.com

Received: February 2, 2022

Revised: March 19, 2022

Accepted: April 8, 2022

Abstract

This article aims to study the ghost raising rituals, including transmission of the faith that is closely involving with the way of life of Karen people living at Ban Pu Ter Community, Mae Ku Sub District, Mae Sot District, Tak Province. The purpose of this study therefore can be broken into 2 parts, namely 1) the belief and 2) the rituals.

The study reveals that the Karen people are surrounded by nature. They have animistic faith in encompassing environment as holy sacred objects. This belief can be seen from 3 ghost raising rituals, namely Lue-Thee-Bo /lu̠:klò/ ritual (Dam ghosts), Sae-Ji /sɛ:ji:/ ritual (Field ghosts), and Lue-Klor /lu̠:thi:bɔ:/ ritual (Plantation ghosts). These rituals have long been being succeeded with high respect on nature. The tribal people express their faith by worshipping natural ghosts and pleading for abundance in their agricultural activities. Moreover, the belief also associates with auspicious occasion, water spirit of water, the existence of ghosts, and ceremonial items. Even though social situations have been changed, and religions have influenced the community, the rituals still exist. This indicated that the belief and rituals of ghost raising are deeply and firmly rooted in the Karen community at Ban Pu Ter Community, Mae Ku Sub District, Mae Sot District, Tak Province.

Keywords: spiritual belief, Ghost raising, Karen ethic

บทนำ (Introduction)

กะเหรี่ยงหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ปกากะญอ” เป็นชนกลุ่มน้อยที่จัดอยู่ในตระกูลทิเบต-พม่า ชาวกะเหรี่ยงได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน หลังจากที่เกิดการสู้รบระหว่างพม่าและรัฐกะเหรี่ยง ทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องอพยพหนีสงครามเข้ามาอาศัยอยู่ตามพรมแดนไทย – พม่า (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก, 2553, หน้า 6) นอกจากนี้ โพลีธู พาณิชย์กุลและคณะ (2559, หน้า 1) อธิบายเพิ่มเติมว่า คนกะเหรี่ยง หรือ “ปกากะญอ” ซึ่งมีความหมายว่า “คน” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย สันนิษฐานว่าอพยพเคลื่อนย้ายมาจากบริเวณแถบมองโกเลียเข้าสู่พื้นที่ประเทศไทย ช่วงกลางหรือตอนปลายศตวรรษที่ 19 หรือในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คนกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีวิถีความเชื่อ วัฒนธรรมที่มีลักษณะเด่นชัด โดยข้อมูลจากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อปี 2547 พบว่ามีชุมชนกะเหรี่ยงอยู่ประมาณ 1,912 หมู่บ้าน/ชุมชน มีจำนวนประชากร 438,131 คน โดยกระจายตัวอยู่ในแถบจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง ตาก สุโขทัย แพร่ กำแพงเพชร อุทัยธานี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และสุพรรณบุรี โดยพบมากที่สุด ในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดตากตามลำดับ สามารถแบ่งชาวกะเหรี่ยงออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงโปว์ กะเหรี่ยงตองสูง และกะเหรี่ยงคยา ลักษณะสังคมของชาวกะเหรี่ยงไม่เป็นกลุ่มชนเร่ร่อน มักสร้างบ้านเรือนแบบถาวร นิยมสร้างบ้านยกสูง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่ปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือนให้เพียงพอกับการเลี้ยงชีพ นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังเป็นกลุ่มชนชาติที่มีเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ประจำกลุ่มของตนเอง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก, 2553, หน้า 6)

กล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยง คือ เมื่อชาวกะเหรี่ยงอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ถิ่นใด ก็ตามจะลงหลักปักฐานในถิ่นนั้นดังที่ สมัย สุทธิธรรม (2541, หน้า 18) อธิบายเพิ่มเติมว่า “เมื่อชาวกะเหรี่ยงได้ตั้งหมู่บ้านแล้วก็จะไม่อพยพร่อนเร่ไปไหนอีก ซึ่งแตกต่างกับชาวเผ่าอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากกะเหรี่ยงจะทำนา ควบคู่ไปกับการทำไร่ในระบบหมุนเวียนและถือได้ว่ากะเหรี่ยงเป็นชาวเขาที่รู้จักอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารมากที่สุด” นอกจากนี้ หทัยรัตน์ ทับพร (2559, หน้า 69) ได้ชี้ให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงมีความผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ รวมทั้งความเชื่อในเรื่องการเคารพธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และยังมีพิธีไหว้ผีไร่ ผีนา ผีป่า ผีตอย อีกด้วย ด้วยเหตุที่ชาวกะเหรี่ยงมีความเกี่ยวข้องผูกพันกับธรรมชาติในวิถีชีวิตตลอดเวลาชาวกะเหรี่ยงมีการประกอบพิธีกรรมและประเพณีในการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย เช่น ในพิธีกรรม การเลี้ยงผีบวงสรวงดวงวิญญาณ ด้วยการต้มเหล้า ฆ่าไก่แกง และมัดมือผู้ร่วมพิธีด้วยฝ้ายดิบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเพณีปีใหม่ โดยหัวหน้าหมู่บ้านจะเป็นผู้ระงับวันล่วงหน้า แต่ละหมู่บ้านจะมีปีใหม่แต่ละปีไม่ตรงกัน เพราะเป็นพิธีที่หมายถึงการเริ่มต้นของฤดูกาลการเกษตร และอยู่เย็นเป็นสุข ส่วนประเพณีแต่งงานนั้น ผู้หญิงจะเป็นผู้เลือกคู่ครองเอง เจ้าสาวจะต้องทอเสื้อผ้า กางเกง ยามไวให้เจ้าบ่าว ทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องฆ่าหมูฆ่าไก่เพื่อประกอบพิธีกรรมบอกต่อผีบรรพบุรุษและเป็นอาหารเลี้ยงแขก เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายต้องเข้ามาอยู่บ้านฝ่ายหญิง และเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร จึงแยกไปปลูกบ้านอีกหลังใกล้ ๆ กัน ซึ่งเป็นการขยายครอบครัวของชาวกะเหรี่ยง (ที่มา : เข้าถึงจาก <http://www.royalprojectthailand.com/karen> (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2564) ดังนั้นจึงพบว่าชาวกะเหรี่ยงมีการประกอบพิธีกรรมและในพิธีกรรมต่าง ๆ สอดแทรกความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชน เดิมนั้นชาวกะเหรี่ยงนับถือผีมีการบวงสรวงและเช่นสิ่งเวทย์อย่างเคร่งครัด ภายหลังหันมานับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์มากขึ้น แต่ก็ยังคงความเชื่อเดิมอยู่

ไม่น้อย เช่น ความเชื่อเรื่องขวัญหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องมีการเซ่นเจ้าที่เจ้าทาง เพื่อบอกกล่าวบรรพชนให้รอดพ้นจากอันตราย ช่วยให้เกิดกิจการงานนั้น ๆ เจริญก้าวหน้า ทำเกษตรกรรมได้ผลผลิตดี ให้อยู่เย็นเป็นสุข ปกป้องคุ้มครองดูแล และยังเป็น การขอขมาต่อท่านหากได้กระทำการใด ๆ ล่วงเกิน เมื่อพิจารณาการอาศัยในพื้นที่ต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง พบว่าจังหวัดตากมีประชากรกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ใน 7 อำเภอ จำนวน 28,943 คน โดยอาศัยอยู่กระจุกกระจายตามพื้นที่ในอำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภออุ้มผาง อำเภอบ้านตาก และอำเภอสามเงา (ที่มา : เข้าถึงจาก <https://hhdclampang.anamai.moph.go.th/> (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2564) ด้วยลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับกับพื้นที่ราบ มีลักษณะที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยและการทำเกษตรที่ราบลุ่มและที่ราบสูงเป็นอย่างดี อีกทั้งมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต เช่น แม่น้ำปิง แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำแม่ตื่น แม่น้ำเมย แม่น้ำแม่กุ เป็นต้น และในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีพื้นที่ติดกับจังหวัดเมียวดี ซึ่งอยู่ใกล้กับรัฐกะเหรี่ยง คือ เมืองพะอาน (ผาอัน) ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (ประเทศพม่า) จึงทำให้อำเภอแม่สอดมีชาวกะเหรี่ยงที่อพยพจากการหนีสงครามการสู้รบของชนกลุ่มน้อย DKBA และทหารพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ที่อำเภอแห่งนี้เมื่อประมาณ 200 ปีที่แล้ว ดังปรากฏชื่อหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงในอำเภอแม่สอด ได้แก่ บ้านปู่เต๋ออยู่ในตำบลแม่กุ สภาพการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีความเชื่อเรื่องผีอย่างเด่นชัด ซึ่งถือเป็นความเชื่อตั้งแต่เดิมที่สัมพันธ์โดยตรงกับการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีน้ำซึ่งจัดขึ้นสืบต่อกันมาทุกปี เมื่อฤดูฝนมาเยือนจะมีประเพณีสืบสานเช่นนี้ของชาวปกากะญอเพื่อขอคุ้มครองนาข้าวเมื่อเข้าสู่ฤดูฝน ซึ่งนับว่าเป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งของเกษตรกรชาวปกากะญอซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ สมควรแก่การศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเป็นหมู่บ้านเดียวที่มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ทั้งการทำไร่ ทำนา การทำเกษตรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อที่ถือปฏิบัติมีลักษณะสะท้อนความนึกคิดในด้านการสืบทอดความเชื่อผ่านพิธีกรรมได้สะท้อนความเชื่อลักษณะใด และอย่างไร อีกทั้งพิธีกรรมนี้แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและแสดงความเคารพต่อดิน น้ำ ป่าไม้ อันเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. ศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
2. วิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล
  - 1.1 สืบค้น รวบรวมเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงผี
  - 1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลจากผู้บอกข้อมูลที่ต้องเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมในอาณาเขตนั้น ๆ อายุของผู้ให้ข้อมูล 60 ปี และไม่เคยย้ายถิ่นฐานหรือไปทำงานที่ใดมาก่อน (มัลลิกา คณานุรักษ์, 2550, หน้า 248)

1.3 ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เนื่องจากอยู่ในสถานการณ์ที่แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 กำหนดการสัมภาษณ์ ดังนี้

1.3.1 ติดต่อและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมหลือทืบอ ในวันที่ 28 สิงหาคม 2564 เวลา 18.30 น. เป็นต้นไปใช้บันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูล โดยสัมภาษณ์ นายชินทร์ ราชภูร์อาสา อายุ 60 ปี อาชีพทำนาและทำไร่ ความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมหลือทืบอ (เลี้ยงผีผาย) โดยเป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรม

1.3.2 ติดต่อและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมสะะจี้ และ ความเชื่อและพิธีกรรมหลือทืบอ ในวันที่ 6 กันยายน 2564 และ 23 กันยายน 2564 เวลา 18.30 น. เป็นต้นไป ใช้วิธีการบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูล สัมภาษณ์นายผจญ สุวรรณคำพันธ์ อายุ 60 ปี อาชีพทำนาและทำไร่ ความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมสะะจี้ (เลี้ยงผีนา) และพิธีกรรมหลือทืบอ (เลี้ยงผีไร่) โดยเป็นผู้ปฏิบัติพิธีกรรม

1.3.3 ผู้วิจัยเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ถอดเทปบันทึกเสียง และพิมพ์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Microsoft Word

1.3.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่จัดเรียงเนื้อหาเสร็จแล้วส่งไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ในวันที่ 23 กันยายน 2564 เวลา 18.30 น. เป็นต้นไป และนำมาปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู้เต้อ ตำบลแม่กุ อำเภอมะสออด จังหวัดตาก

2.2 วิเคราะห์การสืบทอดพิธีกรรมเลี้ยงผีและความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู้เต้อ ตำบลแม่กุ อำเภอมะสออด จังหวัดตาก

3. ชั้นนำเสนอ

3.1 นำข้อมูลที่ได้อาสรุป อภิปรายผลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบวิจัยเชิงพรรณนา (Description Research)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผี ของชาวกะเหรี่ยง บ้านปู้เต้อ ตำบลแม่กุ อำเภอมะสออด จังหวัดตาก

1.1 ความเชื่อที่เกี่ยวกับฤกษ์ยาม

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าการปลูกพืชไร่ใด ๆ ก็ตามจะต้องทำพิธีเลี้ยงผีไร่ก่อนที่จะเพาะปลูก โดยชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อที่เกี่ยวกับการกำหนดฤกษ์ยาม ว่าต้องเป็นวันที่ดีมีมงคล เช่น วันจันทร์ วันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์ ซึ่งผู้ประกอบพิธีกรรมจะเป็นผู้กำหนดวันโดยยึดหลักการกำหนดวันตามตำราพรหมชาติ ฉบับหลวง เพื่อให้การปลูกพืชไร่ออกผลผลิตดีไม่มีอะไรมารบกวน เช่น แมลงศัตรูพืช หรือภัยธรรมชาติต่าง ๆ

1.2 ความเชื่อเรื่องน้ำ

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเรื่องน้ำ ในด้านการให้ความอุดมสมบูรณ์ให้แก่การเพาะปลูกทั้ง ทำนาทำไร่ ซึ่งแสดงออกผ่านการทำพิธีบูชาน้ำ หรือไหว้ผีผาย หากไม่ทำพิธีชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่า การทำนาหรือทำไร่จะไม่ประสบความสำเร็จ และมีปัญหาทั้งข้าวตาย ปลูกพืชต่าง ๆ ไม่ได้ผล แคระแกร็น

1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับผี

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเรื่องผีเจ้าป่าเจ้าเขา ซึ่งเชื่อว่าทุกพื้นที่ที่มีผิอยู่ ซึ่งอาจจะรวมทั้งผีดีและผีร้าย ในการทำพิธีไหว้ผีไร่่นั้น ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงคือการแสดงความเคารพต่อผีดี เมื่อผู้ปฏิบัติแสดงความเคารพต่อผี เชื่อว่าผีจะให้คุณตามที่ร้องขอ เช่น ทำนาทำไร่ให้ผลผลิตดี และไม่เกิดภัยธรรมชาติที่ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับพืชนาพืชไร่

1.4 ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของในการประกอบพิธี

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อในการเลือกสิ่งของในการประกอบพิธี เช่น การเลือกไก่ที่จะนำมาเลี้ยงผีในวันประกอบพิธี ไก่ที่ใช้จะต้องเป็นไก่ที่หัวหรือหงอนมีสีดำหรือสีขาว ห้ามใช้ไก่ที่หัวหรือหงอนที่มีสีเขียว เพราะเชื่อว่าเอาของไม่ดีบูตเนตามสีของไก่มาทำเช่นไหว้ผี ผีจะบันดาลให้พืชผลในการปลูกเนาเสียหายผลผลิตไม่ดี นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของในการประกอบพิธีที่เด่นอีกประการหนึ่งคือ การใช้สุรากล่าวคือ สุรานอกจากเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงแล้ว ยังเป็นสิ่งของที่ถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าสุราเป็นของที่ขึ้นขอบของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงผีต่าง ๆ ในความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง และชาวกะเหรี่ยงมักจะนิยมนำสุราใช้ในพิธีกรรมการเลี้ยงผี เพื่อถวายและบูชาผีที่ปกป้องคุ้มครองชาวกะเหรี่ยงด้วย นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังเชื่อว่า สุราสามารถทำให้เกิดพลังทางจิต และเป็นตัวกระตุ้นให้มีสภาวะทางจิตที่เหนือสามัญ เพื่อเป็นช่องทางที่ติดต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยง

สรุปได้ว่า ความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยง บ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ประกอบด้วย 4 ความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อที่เกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องน้ำ ความเชื่อเกี่ยวกับผี และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของในการประกอบพิธี ดังนั้น ความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผีล้วนมีความสำคัญในการสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงที่ผูกพันกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

2. การสืบทอดพิธีกรรมเลี้ยงผี

2.1 พิธีกรรมหลือ่ทีบอ (เลี้ยงผีผาย) (นายชรินทร์ ราษฎร์อาสา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 สิงหาคม 2564) “พิธีกรรมหลือ่ทีบอ” หรือประเพณีการเลี้ยงผีผาย เป็นพิธีกรรมที่จัดทำต่อเนื่องทุกปีของชาวปกากะญอ ณ บ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จัดเมื่อเริ่มต้นฤดูฝนก่อนที่ชาวนาจะทำนาปลูกข้าว คือ เดือนพฤษภาคม จะต้องจัดทำพิธีกรรมหลือ่ทีบอ (เลี้ยงผีผาย) ก่อน วัตถุประสงค์ของการจัดทำพิธีกรรมนี้ เพื่อเป็นการบอกกล่าวผีผาย เพื่อช่วยดูแลข้าว ดูแลน้ำให้ดี ให้ผลผลิตงอกงาม ตลอดจนคุ้มครองชาวนาให้มีสุขภาพแข็งแรงและปลอดภัย ก่อนจะจัดพิธีกรรมเริ่มต้นที่ผู้ใหญ่บ้านจัดประชุมลูกบ้านและทำการคัดเลือกผู้ประกอบพิธี โดยผู้ประกอบพิธีกรรมจะมีวาระในการทำพิธี คนละ 3 ปี หากทำพิธีกรรมหลือ่ทีบอครบแล้ว ก็จะเปลี่ยนให้คนใหม่ขึ้นมาประกอบพิธีแทน หลังจากนั้นร่วมกันกำหนดวันเพื่อจัดงานได้แก่ วันจันทร์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี วันศุกร์ และวันอาทิตย์ โดยจัดในเดือนพฤษภาคม เวลาเริ่มพิธีกรรม 09.00 น. เป็นต้นไป ณ สถานที่บริเวณใกล้ฝายน้ำหรือศาลากลางบ้าน ทั้งนี้แบ่งการทำพิธีกรรม หลือ่ทีบอออกเป็น 2 เส้นทางที่น้ำไหลผ่าน คือ 1. เส้นทางหลัก หมายถึง ผู้ที่มีนาติดกับฝายน้ำที่ไหลผ่านเป็นเส้นทางหลัก มีจำนวน 30 ครัวเรือน และ 2. เส้นทางรอง หมายถึง ผู้ที่มีนาติดกับฝายน้ำเป็นเส้นทางรอง ซึ่งมีจำนวน

5 คราวเรือน โดยผู้ที่ทำนาติดเส้นทางหลักจะประกอบพิธีร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ในระดับหมู่บ้าน และให้แต่ละครอบครัวจัดเตรียมอุปกรณ์มาร่วมกันในวันจัดพิธีกรรม ดังนี้

1. ไก่ตัวผู้ 1 ตัว ไก่ตัวเมีย 1 ตัว
2. เหล้า 2 ขวด
3. หมากพลู 2 คำ
4. บุหรี่ 2 มวน
5. ฐูป 2 ดอก
6. เทียน 2 เล่ม
7. ข้าวสวย 1 หม้อ
8. เครื่องแกง

กระบวนการและขั้นตอน

1. เมื่อชาวนา 30 ครอบครัว นำเครื่องเช่นมาพร้อมแล้ว ให้ช่วยกันทำศาลาไม้ไผ่ 1 หลัง ขนาดใหญ่กว่าศาลพระภูมิ
2. นำเครื่องเช่นจัดแยกประเภทบนใบตอง
3. ผู้ประกอบพิธีเริ่มพิธีกรรมโดยการสวดคาถาของชาวกะเหรี่ยง
4. หลังจากการสวดคาถาเสร็จสิ้นผู้ประกอบพิธีจะเป็นคนบอกให้ทุกคนเชือดไก่และให้เลือดไก่ไหลหยดที่ศาลและนำไปประกอบอาหาร
5. เมื่อปรุงสุกห้ามคนในพิธีชิมหรือพูดใด ๆ และทุกครอบครัวให้ตักแกงไม่มีเครื่องใน เนื้อ และเท้าไก่ เช่น ไหว้ผีโดยวางไว้บนต่อศาลที่ช่วยกันสร้างนั้น
6. หลังจากเช่นไหว้ศาลแล้วผู้ประกอบพิธีบอกให้ทุกคนในงานร่วมรับประทานแกงไก่ และดื่มเหล้าที่เตรียมมาในพิธีที่บริเวณลานพิธี
7. สำหรับแกงไก่นั้นที่เหลือ หากรับประทานไม่หมดสามารถนำกลับไปให้คนในครอบครัวรับประทานได้ แต่เหล้าและเครื่องเช่นอื่น ๆ ไม่สามารถนำกลับออกไปจากพิธีได้
8. สิ้นสุดพิธีกรรม

2.2 พิธีกรรมสะเซจี่ (เลี้ยงผีนา) (นายผจญ สุวรรณคำพันธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2564)

“พิธีกรรมสะเซจี่” หรือประเพณีการทำขวัญข้าวหรือเรียกขวัญข้าว เป็นพิธีกรรมที่จัดทำต่อเนื่องทุกปีของชาวปกากะญอ ณ บ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งการทำพิธีเลี้ยงผีนาจะทำปีละครั้ง แต่การทำพิธีวางอาหารในตาแหลว สามารถทำได้ 2-3 ครั้ง เมื่อในนาของตนข้าวไม่โต มีเพลี้ยกินต้นข้าว เพื่ออ้อนวอนร้องขอจัดพิธีนี้ต่อจากพิธีกรรมหลือทีบอ พิธีกรรมเลี้ยงผีนามักจะจัดในช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน โดยครอบครัวใดที่ทำการเกษตร จะเริ่มประกอบพิธีกรรมนี้ เมื่อปลูกต้นกล้าลงนาได้ 5 หรือ 10 วัน จากนั้นแต่ละครอบครัวจะเริ่มทำพิธีที่ท้องนาของตนเอง การเลือกวันนั้นจะเลือกวันที่เป็นสิริมงคล เช่นถ้าเกิดวันจันทร์ จะทำวันอังคาร หรือถ้าเกิดวันพฤหัสบดีจะทำพิธีในวันศุกร์ ความเชื่อในการจัดพิธีกรรมนี้ คือ เพื่อให้เจ้าปู่เจ้าเขาสั่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ทุกหนทุกแห่งปกป้องรักษาผืนนาให้ผลผลิตดีให้ข้าวเต็มรวง ไม่มีเพลี้ยแมลงมาก่อให้เกิดปัญหาในนาข้าว พิธีกรรมนี้จะกระทำตั้งแต่เช้า บางครอบครัวอาจจะนอนที่เตียงนาเพื่อเตรียมพิธี โดยมีอุปกรณ์ดังนี้

1. ไก่ตัวผู้หรือตัวเมียก็ตัวก็ได้ การเลือกไก่ควรเป็นไก่หนุ่ม และที่หัวมีสีดากับขาวเท่านั้น หากเป็นสีอื่นมีความเชื่อว่าจะทำให้ข้าวในนาไม่บริบูรณ์
2. เหล้า 1-2 ขวด
3. น้ำเปล่า 1 แก้ว
4. หมากพลู 1 คำ
5. บุหรี่ 1 มวน
6. ข้าวสวย 1 หม้อ
7. เครื่องแกง

กระบวนการและขั้นตอน

1. นำไม้ไผ่ 7 ต้น ทำศาลเล็ก ๆ และอีก 3 ต้นไว้ตั้งผูกกับตาแหลว (ตาแหลว คือ ไม้ไผ่สานเป็นรูป 7 แฉก) ซึ่งศาลเล็กๆ นั้นทำจากไม้ไผ่ โดยนำไม้ไผ่มาประกอบกัน มีการตั้งเสาเป็นฐาน ลักษณะโปร่งเหมือนใต้ถุนบ้าน ส่วนหลังคาเป็นการนำไม้ไผ่มาต่อเข้าด้วยต้นเป็นรูปสามเหลี่ยม และมีกระดานพาดขวางเป็นพื้นที่สามารถนำของมาวางได้ รวมถึงยังมีบันไดพาดระหว่างพื้นดินไปจนถึงพื้นที่ในการวางของด้วย
2. บอกกล่าวกับผีนา โดยเป็นการร้องขอให้ผลผลิตของตนดี
3. เชือดไก่โดยให้เชือดไก่ไหลหยุดไปที่ศาลนั้น
4. เทเหล้าและน้ำใส่แก้ว วางหมากพลู จุดบุหรี่ และวางข้าวสวยไว้บนศาล
5. ประพรมไก่ เมื่อแกงเสร็จตักใส่ถ้วยมีหอนไก่ เล็บ ตับ ไต ไว้บนศาล และต้องเก็บใส่ไก่เก็บไว้เพื่อเอาไว้สาบคนที่ทำลายพืชผักที่ปลูกไว้และขโมยผลผลิตทางเกษตรของชาวบ้าน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าสิ่งของดังกล่าวมีอิทธิฤทธิ์ในการสาบแช่งคนที่ทำร้ายกับการเกษตร
6. รอประมาณ 30 นาที เจ้าของนาบอกกล่าวผีนาว่าอาหารที่ผีนากินเสร็จแล้วลูกข้างของเอาไปแบ่งให้คนในครอบครัวรับประทาน และให้ หมู หมา แมวได้กินต่อไป
7. นำอาหารกลับบ้าน
8. เวลา 17.00 – 18.00 น. กลับไปศาลอีกครั้งเพื่อนำใส่ไก่และข้าวที่เก็บไว้ไปทำพิธีตรงที่ปักตาแหลว โดยวางห่อพริกเกลือ น้ำเปล่า ข้าวสุก หมาก พลู บุหรี่ และเจ้าของนาบอกกล่าวกับผีนาว่า “ขอให้ครอบครัวมีความสุข มีโชคมีลาภ ทำนา ก็ขอให้ได้ข้าวมาก ๆ ไม่มีเพลี้ย แมลงมาไต่ตอม และหากใครที่เข้ามาทำไม่ดีต่อที่นา นี้ ขอให้ตาแหลวแทงหัวใจคนนั้น และทำให้เขาจนไม่มีโชคไม่มีลาภไม่มีความสุข” หลังจากนั้นก็เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรม

2.3 พิธีกรรมหลือเกลาะ (เลี้ยงผีไร่) (นายผจญ สุวรรณคำพันธุ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2564)

“พิธีกรรมหลือเกลาะ” หรือประเพณีการเลี้ยงผีไร่ เป็นพิธีกรรมที่จัดทำต่อเนื่องทุกปีของชาวปกากะญอ ณ บ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จัดต่อพิธีกรรมสะเซจี้ ช่วงเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม โดยครอบครัวใดที่ทำการเกษตร จะเริ่มประกอบพิธีนี้ในวันที่เริ่มไถพรวนดิน หรือปรับสภาพหน้าดิน และสามารถจัดพิธีไหว้ผีไร่ได้ในวันที่หยุดเมล็ดพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นข้าวโพดหรือถั่วต่าง ๆ เพื่อปลูกในฤดูกาลของการทำไร่ จากนั้นแต่ละครอบครัวจะเริ่มทำพิธีที่ไร่ของตนเอง การเลือกวันนั้นจะเลือกวันที่เป็นสิริมงคล เช่นถ้าเกิดวันจันทร์ จะทำวันอังคาร หรือถ้าเกิดวันพฤหัสบดีจะทำพิธีในวันศุกร์ ความเชื่อในพิธีกรรมหลือเกลาะ คือ เพื่อให้เจ้าที่เจ้าทางเจ้าปู่เจ้าเขา รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ทุกหนทุกแห่งปกปักรักษา

“ไปสู่ปรโลก...” สอดคล้องกับกระบวนการและขั้นตอน ส่วนหนึ่งของพิธีเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงที่มีการเชือดไก่โดยให้เลือดไหลหยดไปที่ศาล แสดงถึงความเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจสูงสุดของชาวกะเหรี่ยง ส่วนการเลือกไก่หัวที่เป็นสีขาวนั้น “สีขาว” เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นมงคลในหลาย ๆ ขนเผ่า เช่น ชาวมันจูถือสีขาวเป็นสีที่มงคลและบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งแสงสว่างและชีวิต นอกจากนี้ในวัฒนธรรมของชาวมองโกล สีขาวเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นมงคลเช่นเดียวกับเป็นสีที่นำพาความสุขและโชคลาภมาแก่ตนเองตามความเชื่อของชาวมองโกล และสัมพันธ์กับ มโนทัศน์ของชาวมองโกลที่ว่า “สีขาวเป็นสีของน้ำนม” ซึ่งเป็นอาหารที่สำคัญสำหรับการหล่อเลี้ยงชีวิต ดังนั้น สีขาวจึงเป็นสีที่มีความหมายบริสุทธิ์ สูงส่ง และศักดิ์ศรี เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ ชาวมองโกลมักจะสวมชุดสีขาวเพื่อเฉลิมฉลอง จนปัจจุบันยังมีชาวมองโกลบางกลุ่มนิยมมอบของขวัญที่เป็นสีขาวด้วย นอกจากนี้สีขาวยังเป็นสัญลักษณ์แห่งความมงคล บริสุทธิ์ ความซื่อสัตย์ และความสมหวังตามความเชื่อของชาวทิเบตด้วย โดยชาวทิเบตมักจะมอบ Khata ซึ่งเป็นผ้ายาวสีขาวแก่แขกและเพื่อนมิตรสหาย เพื่ออวยพรและแสดงความปรารถนาดี อีกทั้งยังเป็นสีที่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวทิเบต (Duan Liqiong, 2013, pp18-21) ด้วยเหตุดังกล่าว “สีขาว” จึงมีความหมายที่มีลักษณะความเป็นสากล สอดคล้องกับการที่เลือกไก่หัวสีขาวในการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยง จึงแสดงให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญกับพิธีกรรมการเลี้ยงผีมาก โดยพิธีกรรมการเลี้ยงผีเป็นพิธีกรรมภาวนาให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองการเพาะปลูกและการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ดังนั้นจึงต้องเลือกอุปกรณ์ที่บริสุทธิ์และศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้พิธีกรรมสมศักดิ์และสมเกียรติ เพื่อให้เหมาะสมตามขนบประเพณีและความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงด้วย

การประกอบพิธีจะเลือกไก่ที่มีรูปลักษณะดี เป็นที่ทราบดีว่าไก่นั้นถูกเลือกเป็นเครื่องเซ่นไหว้ และใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง และอีกหลายชุมชน หรือหลายประเทศด้วยกัน เนื่องจากไก่ หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง ความเข้มแข็ง และอุดมสมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องพิถีพิถันในการเลือกลักษณะของไก่ทั้งเพศผู้ และเพศเมีย เนื่องจากหากขาดส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือไม่สมบูรณ์จะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรไม่สมบูรณ์ไปด้วย ดังนั้นลักษณะไก่อาจเป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการวัดผลความสำเร็จสมบูรณ์ของพิธีกรรม (นายชินทร์ ราชภรณ์อาสา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 สิงหาคม 2564 และ 23 กันยายน 2564) และ (นายผจญ สุวรรณคำพันธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2564) นอกจากนี้ไก่อังเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เรือนทางฝ่าย และเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นมงคลที่พบได้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงมาช้านาน ส่วนในพิธีกรรมเลี้ยงผีชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ชาวกะเหรี่ยงยังคงสืบทอดพิธีกรรม การเลี้ยงผีที่ชัดเจน การเลี้ยงผีทั้งสามพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ โดยค่านึงถึงความสำคัญของแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์เป็นสำคัญอันดับแรก ปรากฏอย่างชัดเจนในพิธีกรรมหลือที่บอ (เลี้ยงผีฝ่าย) ตามมาด้วยพิธีกรรมสะเซจี้ (เลี้ยงผีนา) และพิธีกรรมหลือเกลาะ (เลี้ยงผีไร่) ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการของการทำการเกษตรที่จะต้องเริ่มต้นจากการมีแหล่งน้ำที่ดี มีดินที่ดี และมีพืชผลที่ดี นอกจากนี้วิถีชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ที่บ้านปูเต๋อ อำเภอแม่สอด จังหวัดตากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ชอบอยู่รวมตัวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น (วิรัตน์ ตราดรชนี และคณะ, 2560, หน้า 29) จึงไม่รับอิทธิพลจากสังคมภายนอกมาก และยังมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติด้วย เมื่อชาวบ้านผูกพันกับธรรมชาติ จึงย่อมมีมโนทัศน์ที่หนักแน่นแล้ว เคารพและนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติ เพื่อให้คุ้มครองตนได้ดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น ดังที่ประกอบพิธีกรรมหลือที่บอ ซึ่งเป็นการบอกกล่าวผีฝ่าย เพื่อช่วยดูแลข้าว ดูแลน้ำทำให้ดี ให้ผลผลิตดีและงอกงาม ตลอดจนจะคุ้มครองพวกชาวานาที่ทำงานให้สุขภาพแข็งแรงและปลอดภัย ซึ่งการมีชีวิตอยู่กับพิธีกรรมการเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างขวัญและกำลังใจต่อคนในชุมชน

ด้วย เป็นกุศโลบายที่ทำให้แต่ละครอบครัวมารวมตัวกันเพื่อพบปะญาติมิตร และช่วยเหลือกันซึ่งอาจส่งผลให้ชุมชนมีความสมานสามัคคีเข้มแข็งด้วย เนื่องจากพิธีกรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่ได้รับการช่วยเหลือและทำงานร่วมกันของคนในชุมชน

หลักการ ขั้นตอน อุปสรรคในการประกอบพิธีนั้น ถือได้ว่าเป็นขนบธรรมเนียมดั้งเดิมซึ่งชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อให้ความสำคัญกับหลักการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีมาก ไม่ว่าจะเป็นการเลือกเวลาอันเป็นมงคลหรือการเลือกนำสิ่งสำคัญมาประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีเหล่านี้ ต่างปฏิบัติสืบทอดกันมาเพื่อแสดงถึงความเป็นกลุ่มชนของตนเองว่ากระทำตามขั้นตอนดังกล่าวจะได้รับผลดีอย่างไร ทำให้คนกะเหรี่ยงไม่ล้มรากฐานความเป็นมาของตนเอง อีกทั้งยังแสดงถึงวัฒนธรรมในกลุ่มของตนเองอย่างเด่นชัด พิธีกรรมการเลี้ยงผียังสะท้อนถึงการฝึกให้คนในชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีวินัย และเคารพต่อสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ การใช้ความเชื่อและความกลัวเข้ามาเป็นกุศโลบายในการที่จะต้องประกอบพิธีเลี้ยงผีนี้ อาจทำให้ช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การเห็นคุณค่าต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อคนในชุมชนเล็งเห็นประโยชน์ รวมถึงอนุชนรุ่นหลังด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงผีที่ได้ศึกษาจากชุมชนชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก แสดงให้เห็นว่าการดำรงอยู่ของสังคมหรือชุมชนหนึ่ง ๆ นอกเหนือจากองค์ประกอบหลัก คือมนุษย์แล้ว ยังคงมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อที่ถูกกำหนดขึ้นมาจากเหตุปัจจัยบางประการร่วมอยู่ด้วย เพื่อแสดงความเป็นชาติพันธุ์หรือความเป็นพวกพ้องเดียวกัน วิถีต่าง ๆ เหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขสืบไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ควรศึกษาความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อในรอบ 12 เดือน เพื่อจะได้เข้าใจบริบทความเชื่อต่าง ๆ ของพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). *ข้อมูล*

ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่ 20 จังหวัด (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<https://hhdclampang.anamai.moph.go.th/>. (วันที่ค้นข้อมูล: 8 กันยายน 2564)

คึกฤทธิ์ ปราโมช, พลตรี ม.ร.ว. (2554). *สวนนง*. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.

ทิพย์วิมล ประเสริฐธร และคณะ. (2564). การถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ:

กรณีศึกษาชุมชนบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ* 6(6) มิถุนายน 2564

ธวัช ปุณโณทก. (2522). “ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตคนอีสาน”, *วัฒนธรรมพื้นบ้าน*

คติความเชื่อ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประมวญ ดิคนินสัย. (2539). *คติชนชาวบ้าน*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ แกรมมี่ จำกัด.

พระอธิการทิพนทร ปญญาทีโป และคณะ. (2562). วิเคราะห์พิธีกรรมการบูชาและความเชื่อเกี่ยวกับผี

ตาแอกในชุมชน ตำบลเกษม อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารศิลปการจัดการ*, 3(1), มกราคม – เมษายน 2562. หน้า 11-22.

ไพสิฐ ภาณิชย์กุลและคณะ. (2539). รายงาน สติของชุมชนชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) กับการดำเนิน
เขตวัฒนธรรมพิเศษไร้หมื่นเวียงในพื้นที่ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหา ข้อพิพาทกรณีที่ดินทำ
กินและที่อยู่อาศัยของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าภาคเหนือ. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชน.

มณี พะยอมยงค์. (2529). วัฒนธรรมล้านนาไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

มัลลิกา คณานุกฤษ. (2550). คติชนวิทยา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

มูลนิธิโครงการหลวง. (2555). กะเหรี่ยง (KAREN) “ปกากะญอ” (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : <http://www.royalprojectthailand.com/karen>,

(วันที่ค้นข้อมูล : 8 กันยายน 2564)

วิรัตน์ ตราตรรรชนี และคณะ. (2560). รายงาน โครงการ วิถีคนเลี้ยงช้าง คนปกากะญอบ้านปู่เต้า
อำเภอแม่สอด และบ้านยะพอ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
ท้องถิ่นสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก. 2553. วิถีวัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอจังหวัดตาก. ตาก
หทัยรัตน์ ทัพบร. (2559). ชื่อไทยหรือชื่อกะเหรี่ยง: วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องชื่อกะเหรี่ยงกับการ
เปลี่ยนแปลงเป็นชื่อไทยตามอิทธิพลของการศึกษาและกระแสวัฒนธรรมใหม่.
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. ปีที่ 12 ฉบับที่ 21
กรกฎาคม – ธันวาคม.

อุบลนภา อินพลอย และ ประจักษ์ สายแสง. (2563). ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว: ความสัมพันธ์
ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา, 8(2) กรกฎาคม – ธันวาคม 2563 หน้า 206 - 228.

Duan Liqiong. (2013). *A Study on Perspective of Basic Color Terms in Minorities*
(Master thesis). Huhan: South-central University for Nationalities.

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้บอกข้อมูล

1. นายชรินทร์ ราษฎร์อาสา อายุ 60 ปี อาชีพทำนาและทำไร่ ความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมหลือที่บอ
(เลี้ยงผีฝาย) โดยเป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรม สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เมื่อวันที่ วันที่ 28 สิงหาคม 2564
และวันที่ 23 กันยายน 2564

2. นายผจญ สุวรรณคำพันธ์ อายุ 60 ปี อาชีพทำนาและทำไร่ ความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมสะเซจี้
(เลี้ยงผีนา) และพิธีกรรมหลือเกลาะ (เลี้ยงผีไร่) โดยเป็นผู้ปฏิบัติพิธีกรรม สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เมื่อวันที่
วันที่ 6 กันยายน 2564 และวันที่ 23 กันยายน 2564